

OD REPUBLIKE K CESARSTVU

Republika je v krizi zaradi nevzdržnih razmerah v latifundijah in rudnikih, previsokih davkov in zaslužnjevanja prebivalcev v provincah. Izbruhne upor -->

Upor sužnjev (74 pr. Kr.): Največji upor sužnjev v zgodovini je vodil Spartak. Na začetku samo gladiatorji, nato še kmetje in drugi. Zaradi nesoglasij med uporniki pride do trenj. Mark Kras zaduši upor (71 pr. Kr.). Križajo 6000 upornikov.

1. TRIUMVIRAT (60 pr. Kr.): Mark Kras + Gaj Julij Cezar + Gnej Pompej Veliki, drug drugega podpirajo pri uresničevanju interesov, podpora popularov:

Gaj Julij Cezar: Mlad plemič, ki se izkaže v vojski, dober govorec in priljubljen pri ljudeh in ima podporo vojske

Gaj Gnej Pompej: Odličen vojskovodja, ki ga enačijo z Aleksandrom Velikim, večja ozemlja Rima, postane konzul (70 pr. Kr.)

Mark Licinij Kras: Zaustavi Spartakov upor, predstavnik vitezev (bogatih neplemičev) in neusmiljen

Cezarjev pohod na oblast: Upravlja Galijo, razširi meje do Severnega morja (Galske vojne) zaradi česar postane junak. Postane nevaren za Pompeja, Kras je ubit v bitki.

Leta 49 pr. Kr. se začne državljanska vojna ko prestopi reko Rubikon. Celotno Italijo zasede v dveh mesecih brez boja in prevzame oblast. Bitka pri Farzalu (grčija) med njim in Pompejem, Brutusem in uporniki. Zmaga Cezar, Pompej je kasneje ubit v Egiptu.

Cezarjeve reforme: Senat razširi na 900 senatorjev, državljanstvo podari prebivalcem na območju Španije, S Italije in Sicilije, javna gradbena dela za brezposelne, zakon proti razkošju, agrarni zakon (deli žito in zniža davke), zamenja lunin koledar s sončevim.

Nazivi: Diktator za nedoločen čas, konzul za deset let, vrhovni poveljnik vojske, pontifex maximus (vrhovni svečenik)

Ker ima preveč moči aristokratom nivšeč. Ubije ga 23 zarotnikov (med njimi Brutus) na Marčeve Ide v Senatu.

Zapuščina: Julijanski koledar, mesec julij, carski rez, reki: Kocka je padla; Prišel, videl, zmagal; Bolje prvi na vasi, kot drugi v Rimu.

RIMSKO CESARSTVO

Po Cezarjevi smrti se ustanovi 2. TRIUMVIRAT.

2. TRIUMVIRAT (43 PR. KR.): Mark Antonij (Cezarjev sodelavec in privrženec, prebere njegovo oporoko), Mark Lepid (poveljnik konjenice), Gaj Oktavijan (posinovljenec Cezarja)

Uvedejo vojaško diktaturo (maščevanje), sestavljajo črne liste (koga ubiti), na glave morilcev razpišejo nagrade, triumviri pobijejo 120 senatorjev in 3000 vitezov, razglasijo Cezarja za Boga, začnejo državljansko vojno.

Državljska vojna: Kasij in Brutus obegneta na Vzhod, odvije se bitka pri Filipih (42 pr. Kr.), sta poražena in naredita samomor. Posledično je konec državljanske vojne in konec Republike (40 pr. Kr.). Razdelijo si oblast na:

- Oktavijan nadzira zahod,
- Mark Antonij nadzira vzhod in Egipt,
- Mark Lepid nadzira ostanek Afrike

Med njimi se začnejo nasprotja.

Mark Antonij: Širi imperij na Vzhod, zaljubi se v Kleopatru in skupaj želita ustvariti vzhodno helenistično kraljestvo, kar je v nasprotju z željo Rima. Začne se vojna Vzhoda proti Zahodu (30 pr. Kr.), Mark Antonij zgubi v bitki pri Akciju (31 pr. Kr.). Kleopatra in Mark Antonij zbežita v Aleksandrijo, kjer naredita samomor. Gaj Oktavijan je nesporni vladar Rima.

Avgustov principat: Oktavijan dobi naziv Avgustus (vzvišeni), principus (prvi med enakimi) in pontifex maximus (vrhovni svečenik), zmanjša senat na 600 članov in mu pusti pristojnost, pravijo mu drugi ustanovitelj Rima.

AVGUSTOVE REFORME:

1. Politične: senat na 600 članov, magistrature potrdi cesar, ljudska skupščina izgubi pomen, deli province na cesarske (prisotnost vojske) in senatne (brez prisotnosti vojske)
2. Gospodarske: oskrba prebivalstva z živili, enotni merski in denarni sistem, vzdrževanje prometnih povezav
3. Družbene: pravičnejša obdavčitev (brez kraj pobiralcev), za višino davka so izvedli popis prebivalstva, podpira družine z več otroki
4. Kulturne: poimenovanje meseca avgusta, obnova in gradnja novih stavb, obujanje starorimskega življenja in noše, obnova starih verstev
5. Vojaške: uvede pomožno vojsko (obmejne province), ustanovi Pretorijansko gardo

Vlada 40 let (27 pr. Kr. - 14 po Kr.)

PAX ROMANA: Province se manjšajo, poteka romanizacija, igre (deli in vladaj), nastajajo fabricae (državne delavnice) in kolegiji (obrtna združenja), pojavlja se zakupništvo - kolonat (veleposestniki odstopijo zemljo kmetom v zameno za 1/3 pridelka), brezposelnost se zmanjša (ni sužnjevi).

Žena zastrupi Oktavijana s figami.

TIBERIJ: V njegovem času križajo Jezusa, umakne se na otok, zaradi bojzani pred spletkami, je zelo nepriljubljen. (14 - 37)

KALIGULA: Znan po čudnih dejanjih (konj v senat, palača na forumu...), umori ga pretorijanska garda. (37 - 41)

KLAVDIJ: Rimu pribori več provinc (ustanovi Celeo), strah pred umorom, zastrupi ga žena. (41 - 54)

NERON: Vlada dobro, dokler ima na njega vpliv njegov učitelj Seneka, zažge Rim (64), da bi lahko napisal odo gorečemu Rimu, kljub pomanjkanju denarja obnovi Rim, po neuspešnih atentatih naredi na begu samomor. (54 - 68)

FLAVIJAN: Začetnik Flavijske dinastije, utrdi meje, poveča vlogo provinc, reformira državne finance, okrepi vojsko, začne graditi rimski kolosej. (69 - 79)

HADRIJAN: Zavzema se za mirno zunanjo politiko, da narediti 120 km dolg Hadrijanov zid v Britaniji, izdelava zakonik, osnovo, za pravne posle, gradi javne zgradbe (predvsem templje). (117 - 138)

MARK AVRELIJ: Zelo izobražen cesar, srditi boji z germani, razhajati začne kuga (od katere umre tudi sam), s smrtjo se konča prvo obdobje principata. (161 - 180)

VOJAŠKI CESARJI: Zvrsti se več kot 60 cesarjev (9 jih umre naravne smrti), nastopi največja kriza cesarstva. (235 - 284)

KRIZA CESARSTVA

3. stoletje, vdori barbarov, nesposobni cesarji, pomanjkanje sužnjev, porast kolonatov, finančna in duhovna kriza.

OBDOBJE DOMINATA: Propadanje zaustavi Dioklecijan (284 - 305), odpravi anarhijo in uvede dominat (zelo stroga pravila na vseh področjih + orientalski način oblasti).

DIOKLECIJANOVE REFORME: Uvede tetrarhijo, en del prepusti nasledniku Maksimiljanu, oba izbereta svoja naslednika. Rim se deli na 2 avgusta in 2 cesarja. Imperij razdeli na 12 DIECEZ, uvede tajno policijo in nov davčni sistem. Ustanovi zakon o najvišjih cenah in mezdah, preganja Kristjane (303).

DAVČNI SISTEM: proračun, izbere namestnike za dieceze, obremeni revne, stroga pravila za izogibanje davkom, kmete "priveže" na zemljo, ustanovi dednost poklicev.

Leta 305 se umakne v Split in sezida palačo.

KONSTANTIN VELIKI: Leta 306 pride na oblast. Edini vladar postane leta 324.

REFORME KONSTANTINA: Državo razdeli na prefekture, prenese glavno mesto v orient (Konstantinopol - 324), sprejme milanski edikt (313) - verska svoboda, reorganizira vojsko - poveča imperij. Umre 337, pokopan po krščanskih običajih, konec zadnjega zlatega obdobja Rima.

VZROKI ZA PROPAD: Dinastični spori + verska nasprotja, obrambna vrsta popušča zaradi pritiska tujih ljudstev, Huni sprožijo postopek preseljevanja proti imperiju. Cesar Valens spusti Vizigote (zahodne gote) v imperij, začnejo prodirati proti Konstantinoplu, bitka pri Adrianoplu (378).

BITKA PRI ADRIANOPLU (378): Rim proti Gotom, Rim zgubi in se bori za obstanek, cesar Valens umre, nasledi ga Teodozij.

TEODOZIJ: Sklene sporazum - Ostrogoti --> Panonska nižina, Vizigoti --> Makedonija, barbarizacija vojske s federati, prepove poganstvo, pokristjanjevanje Germanov, bitka pri Frigidu (394), pred smrtjo razdeli Rim na Zahodni del - Honorij in vzhodni del - Arkadij in s tem dokončno razpade Rimski imperij na dva dela.

Propad zahodno rimskega imperija leta 476, ko germanski vojaki odstavijo Rimskega cesarja Romula Avgustulusa in nastavijo za kralja svojega poveljnika Odoakerja. Vzhodni del se obdrži do leta 1453, ko jih zavzamejo Turki.

RAZLOGI ZA PROPAD IMPERIJA: Vpadi tujih ljudstev, demografski razvoj, ekonomski razlogi, šibkost centralne oblasti, tuji najemniki, duhovna kriza.